

Ο «Λήσταρχος του Ολύμπου» (κερόνεφτο) του Φώτη Κόντογλου

Τα σχέδιά του καταγράφουν μορφές ανθρώπων που μαζί τους συνεργάστηκε ή γνώρισε στα ταξίδια του. Την άνοιξη του 1940 ζωγραφίζει την πρώτη - επιτέλους - γεμάτη ενοριακή εκκλησία: τη Ζωοδόχο Πηγή Παιανίας. «Ο πάτερ Στέφανος, εφημέριος Ιερού Ναού Ζωοδόχου Πηγής Παιανίας (Λιόπεσι), εσοικαγραφηθήσεται μεν κατά μοῦν διὰ χειρός Φωτίου Κόντογλου εν έτει 1940 μηνί Μαΐω», σε ανάμνηση προφανώς της αγαστής συνεργασίας στην ιστόρηση του Ναού.

Στα σχέδια όμως (με μολύβι, μελάνι με πένα ή αραιωμένο μελάνι-lavis) τὰ τοπία συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον του. Ιδιαίτερα αν εμπλουτίζονται με ιστορικές μνήμες και μνημεία: η Παλιά Αθήνα με τον Πύργο των Αέρηδων, ένα ρωμαϊκό υδραγωγείο, Ελιές κοντά στο Παλαμήδι κ.ά.

Στα σχέδιά του ο Κόντογλου εκφράζεται συχνά με μια προσωπική γραφή χωρίς ιδιαίτερες επιδράσεις της «βυζαντινής» τεχνοτροπίας. Όταν όμως το θέμα του σχεδίου εμπνέεται από την Καινή Διαθήκη (Ο Χριστός αλειφόμενος μύρον υπό της Μαρίας, Επιτάφιος Θρήνος κ.ά.) ή από το Αγιολόγιον της Εκκλησίας μας (π.χ. Αγ. Βαρβάρα κ.ά.), τότε, αν και διατηρεί την προσωπική, σίγουρη γραμμή του, εντάσσεται στο πλατύ και ζειδωρο ποτάμι της Παραδόσεως και της τεχνοτροπίας της.

Ο Κόντογλου, που το έργο του μοιάζει ανεξάντλητο, όπως είδαμε, δεν επεδίωξε να είναι μοντέρνος και σύγχρονος, αλλά το όριο να έχει τις ρίζες του στην αιωνιότητα. Γι' αυτό είναι πάντα επίκαιρος. Δεν πάσχισε ακόμη να κάνει ζωγραφική που να κολακεύει και να αρέσει στον θεατή, αλλά έργα που να καταγράφουν την ιστορία του, να αποκαλύπτουν τη Ζωή και την Αλήθεια. Γι' αυτό είναι αληθινά χρήσιμος στον καθένα και στο Έθνος και αγαπητός.

Η επικαιρότητα του Κόντογλου

Του ΝΙΚΟΥ ΖΙΑ

του Λονδίνου (1975) ή τη 15η έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Βερολίνο (1977) κ.ά.

Μετά από μια τέτοια εκθεσιακή δραστηριότητα, φυσικό θα ήταν να έχουν παρουσιαστεί όλα τα έργα. Αντίθετα, όμως, διαρκώς εκτίθενται άγνωστα ή και ενδιαφέροντα έργα, δείχνοντας πόσο πλούσια ήταν η ζωγραφική δημιουργία του Κόντογλου. Στην αναδρομική, π.χ., έκθεση των έργων του Γ. Στέρη περιλαμβάνεται και ένα ωραίο σχέδιο του Κόντογλου με θέμα «Σπίτι στη Χαλκίδα», που το είχε χαρίσει ο Κόντογλου στον φίλο του και συνεργάτη στις εργασίες καθαρισμού των τοιχογραφιών της περιδύλπου Γ. Στέρη.

Στη νέα έκθεση, που εγκαινιάζεται αύριο στην Γκαλερί «Αργώ», κοντά σε γνωστούς, από παλαιότερες εκθέσεις, πίνακες και σχέδια εκτίθενται πολλά άγνωστα ή τουλάχιστον αδημοσίευτα σχέδια με μολύβι

ή μελάνι με πένα, καθώς και λίγα μεγαλύτερα έργα με χρώμα.

Από τα πιο εντυπωσιακά έργα της δεύτερης αυτής ομάδας είναι ο «Λήσταρχος του Ολύμπου», μεγάλων διαστάσεων (92,5Χ62,5 εκ.), με θέμα παρμένο από τις τοιχογραφίες του σπιτιού του, που είχε ιστορήσει στα 1932. Από τις ολόσωμες μορφές της πρώτης ζώνης μετέφερε μερικές και σε φορητούς πίνακες (Σαμαρινιώτης, Αϊβαλιώτης), που έχουν όμως την αισθητική λειτουργία της τοιχογραφίας. Είναι γνωστό ότι τόσο στα γραφτά όσο και στη ζωγραφική συχνά συνοδεύουν τον Κόντογλου Άγιοι, αλλά και ληστές και κουρσάροι. Όσο κι αν αυτό φαίνεται αντιφατικό, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι ο ληστής, ο μετανωμένος ληστής, είναι ο πρώτος που εισέρχεται στη βασιλεία των Ουρανών. Και ο Κόντογλου φαίνεται ότι ποτέ δεν το ξεχνούσε αυτό.

ΕΧΕΙ περάσει περισσότερο από ένα τέταρτο αιώνας από τότε (1965) που ο Φώτης Κόντογλου, ο αϊβαλιώτης συγγραφέας και ζωγράφος, διαβέβηκεν από του θανάτου εις την ζωήν και εσίγησεν ο χρωστήρας και ο κάλαμός του. Το έργο του όμως άντεξε στον χρόνο και θαυμάστηκε και αγαπήθηκε ίσως τώρα περισσότερο κι από τότε. Απλόδειξις οι αλληπάλληλες εκθέσεις έργων του, μελέτες και ογκώδεις εκδόσεις που πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα των 27 αυτών ετών.

Μεγάλη αναδρομική έκθεση στην Εθνική Πινακοθήκη, που αρχίζει τον Νοέμβριο του 1978 και συνεχίζεται με παρατάσεις στα 1979, δίνοντας την ευκαιρία στον κόσμο, που ομαδικά συρρέει στην Πινακοθήκη, να χαρεί τα 236 έργα θρησκευτικής και κοσμικής ζωγραφικής.

Στα 1983-1984 εκτίθενται στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων πολλά από τα γνωστά πια έργα του, αλλά και σειρά άγνωστων, και κυρίως τα εξαιρετικώς ενδιαφέροντα σχέδια (μερικά σε φυσικό μέγεθος) των τοιχογραφιών του Δημαρχείου.

Μια ακόμη μεγάλη έκθεση διοργανώνεται το 1986 από το Μακεδονικό Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Θεσσαλονίκης, το οποίο εκδίδει και πολυσέλιδο κατάλογο με κείμενο για τον ζωγράφο και πολλές έγχρωμες (ή ασπρόμαυρες) εκτυπώσεις έργων.

Εναν χρόνο αργότερα, μια ιδιωτική αίθουσα τέχνης της Αθήνας, η Γκαλερί 3, κάνει έκθεση στην οποία παρουσιάζονται και πάλι άγνωστα έργα - κυρίως σχέδια τοπίων από τα πρώτα χρόνια του στην Ελλάδα, καθώς και λίγα έργα με χρώμα: προσωπογραφίες ή θέματα από το Δημαρχείο (δλ. Ν. Ζίας, «Το Βήμα», 15.11.1992). Παράλληλα, τα χρόνια αυτά έχουν εκτεθεί έργα του σε ομαδικές εκθέσεις στο εξωτερικό, όπως στον ελληνικό μήνα